

# FUNKCIONALNI ZADACI BIBLIOGRAFSKOG ZAPISA

TANJA BUZINA

Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

## UVOD

Usporedno s izradom standarda za bibliografski opis građe u knjižnicama (počevši od sedamdesetih godina), okruženje u kojem su ti kataložni principi nastajali, neprestano se i sve izrazitije mijenja. Uvodi se nova automatizirana tehnologija, nakladnička djelatnost u stalnom je porastu, povećava se broj baza podataka, razvijaju se novi formati i materijali kao nosioci bibliografskih podataka i novi načini pristupu građi (daljinski pristup građi).

Uz to, stalni zahtjevi za smanjenjem troškova katalogiziranja i za pojednostavnjenjem procesa formalne obrade, doveli su do ideje za drukčijim strukturiranjem bibliografskog zapisa. Problem je prvi put postavljen 1990. u Stockholmu. Osnovana je IFLA-ina Studijska grupa za izradu funkcionalnih zadataka bibliografskog zapisa i u veljači 1997. sastavljen je konačni dokument.

Kao primarni cilj postavlja se:

- definiranje jasno strukturirana okvira bibliografskoga zapisa, uzevši u obzir različite medije, različite primjene i potrebe korisnika
- izrada modela za nacionalne baze podataka
- preporuke za minimalnu razinu nacionalnoga bibliografskog zapisa.

Tako se došlo do novog modela za opis bibliografskih podataka - *model entitet-odnos* čija je unutrašnja logika, logika relacijskih baza podataka. Svi su elementi ISBD-a i UNIMARC-a ovdje zadržani, ali s drukčijim, mnogostrukim mogućnostima kombinacija.

## O MODELU ENTITET-ODNOS

Struktura modela entitet-odnos sastoji se od entiteta kojima su pridruženi njihovi atributi i odnosa među tim entitetima, a polazište je korisnički aspekt pristupa bibliografskom zapisu. Entitet se definira kao ključni predmet korisnikova interesa. S toga su gledišta definirane četiri funkcije bibliografskog zapisa, koje moraju biti zadovoljene.

Prva je *pronaći* koji su to elementi koje bibliografski zapis mora imati i kako oni moraju biti organizirani da bi omogućili korisniku uvid u sve izvore podataka o traženom predmetu ili osobi koje traži. Druga je *prepoznati/identificirati* elemente koji se traže i razlikovati ih od drugih, sličnih entiteta. Treća je *izabrati/selektirati* elemente (entitete) koji odgovaraju zahtjevu korisnika s obzirom na sadržaj ili fizički format građe. I četvrti element je *posudba ili pristup* građi.

Prema modelu entitet-odnos, entiteti se dijele u tri skupine:

- djelo, izraz, objavljivanje, jedinica građe
- osobe, korporativna tijela
- pojam, predmet, događaj, mjesto.

Zadržat ću se na opisu prve skupine entiteta.

DJELO <work> intelektualna je ili umjetnička tvorevina koja postoji samo na apstraktnoj razini. Npr. kada govorimo o djelu W. Shakespearea *Romeo and Juliet*, ne mislimo na tekst ili neko posebno izdanje, nego samo na intelektualnu, duhovnu kreaciju koja stoji iznad svih izraza djela.

- Npr. d - Drama W. Shakespearea *Romeo and Juliet*  
 d - Film Franca Zeffirellija *Romeo and Juliet*  
 d - Film Baza Lurhmann *Romeo and Juliet*

IZRAZ <expression> intelektualna je ili umjetnička realizacija djela u tekstualnoj, glazbenoj, koreografskoj formi što omogućuje uočavanje razlike između različitih izvedaba *istoga* djela.

- Npr. d - Drama W. Shakespearea *Romeo and Juliet*  
 i - originalni tekst na engleskom jeziku  
 i - hrvatski prijevod J. Torbarine *Romeo i Giulietta*  
 i - hrvatski prijevod Milana Bogdanovića *Romeo i Julija*

OBJAVLJIVANJE <manifestation> materijalizirani je oblik izraza djela. Izraz koji je objavljen u obliku rukopisa, knjige, serijske publikacije, karte, zvučne snimke, filma, videosnimke, CD-ROM-a itd. Objavljivanje kao entitet reprezentira sve materijalne, fizičke predmete istih osobina. Može postojati samo jedan ili više primjeraka istoga entiteta *objavljivanje* (npr. rukopis autora ili jedno izdanje knjige u nakladi od 1000 primjeraka). Granice između dvaju entiteta *objavljivanje* mogu biti u intelektualnom sadržaju ili fizičkom obliku, npr. promjena medija papir/ mikrofilm ili promjena izdavača.

- npr. d - Drama W. Shakespearea *Romeo and Juliet*  
i - originalni tekst na engleskom jeziku  
o - izdavač Spring Books, 1987.  
o - izdavač Avenel Books, 1975.  
i - hrv. prijevod J. Torbarine *Romeo i Giulietta*  
o - izdavač Matica hrvatska, 1976.  
o - izdavač Školska knjiga 1974.

JEDINICA GRAĐE <item> pojedinačni je primjerak entiteta *objavljivanje*. To je konkretan entitet, pojedinačni fizički predmet (jedna knjiga, jedna audiokaseta).

- Npr. d - Drama W. Shakespearea *Romeo and Juliet*  
• i - hrv. prijevod J. Torbarine *Romeo i Giulietta*  
o - izdavač Matica hrvatska, 1976.  
jg - primjerak kojem nedostaje nasl. list

U drugu skupinu entiteta spadaju osobe i korporativna tijela.

OSOBE su pojedinci koji su nekim oblikom odgovornosti povezani s djelom, izrazom ili objavljivanjem ili su predmetom toga djela.

KORPORATIVNA TIJELA su entiteti uključeni u autorstvo ili realizaciju djela ili su predmetom djela (sastanci, izložbe, festivali itd.)

Treća su skupina entiteta POJAM, PREDMET, DOGAĐAJ i MJESTO i ulaze u sadržajnu obradu djela.

## ZAKLJUČAK

Na primjerima je vidljivo da je ovim modelom bibliografskog opisa veza djelo - jedinica građe razlučena na četiri elementa (entiteta): djelo - izraz - objavljivanje - jedinica građe.

Ovakav koncept bibliografskog opisa očito će zahtijevati velike promjene ISBD-a i UNIMARC-a.

## LITERATURA

Functional requirements for bibliographic records: final report / IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records. Muenchen: Saur, 1998.

Madison, Olivia. IFLA study on the functional requirements for bibliographic records. SCATNews, n. 7(1997),4-5. <http://www.nlc-bnc.ca/ifla/VII/s13/scatn/news7.htm>

Madison, Olivia. Standards in light of new technologies: functional requirements for bibliographic records. <http://www.lnb.lt/angl/events/ifla/dean.html>

Murtomaa, Eeva. The impact of the functional requirements for bibliographic records: recommendations on the ISBD(ER). 64<sup>th</sup> IFLA General Conference, 1998. <http://www.ifla.org/IV/ifla64/065-74e.htm>

Willer, Mirna. UNIMARC u teoriji i praksi. Rijeka: Naklada Benja, 1996.